Праўда і памяць – саюзніцы

Спачатку было слова? Не, спачатку была задума. Вядомая журналістка Таццяна Падаляк прапанавала пад эгідай газеты «Звязда» і Дзяржаўнага мемарыяльнага комплексу «Хатынь» ажыццявіць акцыю «Нашчадкі вогненных вёсак». Па сутнасці, яна задумала зрабіць працяг славутай кнігі «Я з вогненнай вёскі...» Алеся Адамовіча, Янкі Брыля і Уладзіміра Калесніка.

Тая кніга – кніга-памяць, дакументальная хроніка, жывы голас людзей, якія былі спалены са сваёй вёскай, са сваёй сям'ёй, – была напісана праз 30 гадоў пасля вайны. Прайшло яшчэ 30 гадоў. Многіх Сведкаў Праўды, як назвалі сваіх суразмоўцаў пісьменнікі, ужо няма. І ўсё ж сведкі той жудаснай трагедыі яшчэ застаюцца. У пачатку 1970-х, калі Алесь Адамовіч, Янка Брыль і Уладзімір Калеснік працавалі над кнігай, яны запісвалі пераважна ўспаміны людзей, якія ў гады вайны былі сталымі, дарослымі. Ды жыццё чалавека не вечнае. На пачатку ХХІ стагоддзя ў жывых засталіся сапраўды апошнія сведкі. У вайну яны былі дзецьмі ці падлеткамі. Надзвычай важна пачуць іх галасы. Перад памяццю ахвяр. Перад складаным лёсам людзей, якія перажылі нечалавечую ваенную трагедыю. Перад пакаленнем Пераможцаў і перад будучыняй. Каб помніць!

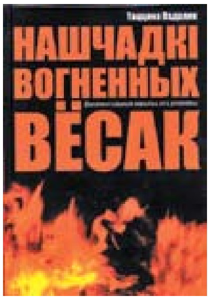

Кніга журналісткі Таццяны Падаляк «Нашчадкі вогненных вёсак» створана па матэрыялах аднайменнай акцыі рэдакцыі газеты «Звязда» і пры падтрымцы Мінскага абласнога выканаўчага камітэта.

Патрыятычная ініцыятыва газеты «Звязда» і ДМК «Хатынь» выклікала вельмі шырокі водгук-розгалас у грамадстве. Беспрэцэдэнтная зваротная сувязь: у рэдакцыю пайшлі пісьмы і тэлефонныя званкі ад сведкаў, відавочцаў жудасных ваенных падзей. Актыўны ўдзел у акцыі бралі школьнікі, студэнты, настаўнікі, краязнаўцы з усёй Беларусі. Распачатая работа закранула за жывое. Больш як праз паўстагоддзя пасля вайны людзі сведчылі: мэтанакіраваная нацысцкая палітыка генацыду ў адносінах да насельніцтва Беларусі стала велізарнай нацыянальнай трагедыяй.

Публікуючы на сваіх старонках матэрыялы акцыі «Нашчадкі вогненных вёсак», найстарэйшая беларуская газета, якая ў час Вялікай Айчыннай вайны выдавалася ў мінскім падполлі, потым – у партызанскай зоне, яшчэ раз пацвердзіла: на тэрыторыі Беларусі нямецка-фашысцкія акупанты вялі вайну на знішчэнне. Тры чвэрці насельніцтва падлягала «высяленню» з роднай зямлі, гэта значыць фізічнаму знішчэнню. Чвэрць – «анямечванню», ператварэнню ў рабоў.

Больш за 9200 беларускіх вёсак знішчылі акупанты. З іх 5295 спалілі разам з людзьмі. 628 вёсак падзялілі лёс Хатыні. 186 загінулых у полымі разам з жыхарамі вёсак так і не былі адноўлены пасля вайны, не адрадзіліся... Спаленыя разам з людзьмі вёскі – трагічны сімвал Беларусі, сведчанне нацысцкага генацыду супраць беларускага народа ў Другой сусветнай вайне.

Гэтыя лічбы і факты – пераканаўчы і доказны адказ розным фальсіфікатарам гісторыі вайны. Тым не дужа сумленным публіцыстам, якія ў параксізме антысаветызму гатовы ўсё перавярнуць з ног на галаву. Вось і атрымліваецца ў іх, што падчас Вялікай Айчыннай вайны было проціборства дзвюх абсалютна аднолькавых бесчалавечных ідэалогій – фашызму і камунізму, што ніякага народнага парыву абараніць Айчыну, а разам з ёй і ўсё чалавецтва ад карычневай чумы не было. Не толькі на старонкі перыядычных выданняў, але і ў мастацкія творы, кінафільмы, жывапісныя карціны мутнай і настырнай плынню хлынулі сюжэцікі пра СМЕРШы, бяздарнасць, дурноту і жорсткасць савецкіх франтавых камандзіраў; сапраўднымі монстрамі паўставалі партызаны – арганізаваныя бандыты, якія рабавалі і забівалі мірных жыхароў, а вось немцы і паліцаі выступалі ў якасці самаахвярных абаронцаў бедных абарыгенаў. Дайшло да таго, што крывавы кат беларускага народа Вільгельм Кубэ стаў выстаўляцца палітычным і духоўна-культурным апосталам акупаваных беларускіх зямель, шчырым абаронцам беларусаў ад самавольства кіраўнікоў Трэцяга рэйха. І зусім не рупіліся нашы публіцысты-рэвізіяністы (дакладней было б назваць іх марадзёрамі), каб хоць неяк аргументаваць уласныя высновы. Была Перамога? Быць-то яна была, мармычуць праз зубы рэвізіяністы, але дасягнута пры дапамозе загараджальных атрадаў, штраф-

Ганна Браткоўская і яе сястра Аляксандра са Случчыны – адны з гераінь кнігі

ных батальёнаў і рот. Ці ж варта дзівіцца, што на старонках асобных сучасных твораў аб Вялікай Айчыннай вайне, прынамсі многіх з іх, пануе вельмі жорсткая атмасфера. Ніякіх праяў чалавечнасці, паўсюль – зверствы, зверствы і яшчэ раз зверствы. І не даходзіць да свядомасці пісьменнікаў, што такім чынам нельга дасягнуць хоць бы якой пераканальнасці: лішак чарнаты (ды яшчэ калі гэта разыходзіцца з гістарычнай праўдай) забівае мастацкі твор. Трэба мець на ўвазе і гэта: вялікія перамогі застрашанымі людзьмі не здзяйсняюцца. А яшчэ хацелася б параіць няўрымслівым ды не вельмі дасведчаным (хочацца верыць, што свядомых ачарняльнікаў подзвігу народа ў Вялікай Айчыннай вайне ў нас няма) часцей заглядваць у кнігі накшталт «Нашчадкі вогненных вёсак».

Учытайцеся. Удумайцеся.

...А мама наша аслабела, не можа ісці. «Што мне рабіць з вамі? Не ўцяком. Хай ужо паб'юць. Хоць гора гэта скончыцца. Не будзем мучыцца», – гаворыць і плача... А брацік Юлік, яму восем тады было, пайзе апошнім і рукою снег замятае, каб не знайшлі тыя вылюдкі нас. Так і ўратаваліся. Вярнуліся пасля ў вёску – усё начыста спалена. Як жыць?.. Тады з голаду памерла і наша Нінка.

Таццяна Курловіч,
вёска Свяціца Ляхавіцкага раёна.

...Сярод галавешак ляжалі трупы людзей, маіх аднавяскоўцаў. Загінулі Літвічы... Такая прыгожая вёска была, нібы намаляваная на карцінцы.

Уладзімір Жаваранак,
вёска Літвічы Лагойскага раёна.

У тым годзе вырасла вельмі высокае жыта – у рост чалавека, гэта і выратавала жыццё: немцы доўга стралялі па жыце, спадзеючыся нас забіць...

Віктар Жарэла,
вёска Лозкі Калінкавіцкага раёна.

Пойдзем, бывала, з мамай па чарніцы і знаходзім косці людзей, забітых пры расправе над вёскай. Занясём на могілкі ды закапаем...

Марыя Богдан,
вёска Ніўкі Лагойскага раёна.

...Не даюць спакою страшныя ўспаміны. Летась адважыўся напісаць ліст канцлеру ФРГ Ангеле Меркель. Выплачвалі ж немцы кампенсацыі вязням фашысцкіх канцлагераў. А я ж пеpажыў не менш, чым яны. Адказ прыйшоў хутка. Сказана было ў ім, што мая просьба не падпадае пад нямецкае заканадаўства і да таго ж празмерная... Уласна, справа не ў грашах і іншых матэрыяльных дабротах. Колькі гадоў прайшло, а ў душы маёй няма таго прымірэння, аб якім так многа цяпер гавораць...

Іван Лiневіч,
вёска Пераходы Слуцкага раёна.

...У адным пакоі ляжала мёртвая маці з грудным братам. Іх перасекла аўтаматная чарга ў той момант, калі маці карміла дзіця. У другім пакоі я ўбачыў забітых бацьку і старэйшага брата.

Васіль Сакадынец,
вёска Боркі Кіраўскага раёна.

Я стала свядомым чалавекам, настаўніцай, а мае сяброўкі-аднагодкі загінулі, як растаптаныя кветачкі, нават не паспеўшы раскрыць свае пялёсткі. А кім бы яны сталі?..

Данута Шаўлоўская,
вёска Янушкавічы Валожынскага раёна.

Ёсць у кнізе і іншыя ўражальныя эпізоды і ўспаміны пра мінулую вайну і пакуты, што прымушаюць сціскацца сэрца. Іх можна было б прыводзіць і прыводзіць, але справа не ў гэтым. І так зразумела: Таццяна Падаляк стварыла кнігу з такога матэрыялу, які ніколі не састарэе, кніга гэта застанецца актуальнай, бо пакуль будзе жывым сумленне, людзі не перастануць змагацца з фальсіфікатарамі, са спробамі тэндэнцыйна, антыпатрыятычна перапісаць гісторыю Вялікай Айчыннай вайны.

Праўдзе вайны няма і не можа быць альтэрнатывы. Падмена паняццяў недапушчальная і небяспечная. Жыццё памяці – гісторыя народа, праўда вайны ў якой папаўняецца гэтым выданнем, яшчэ адной дакладнай старонкай ад жывых Сведкаў Гісторыі.

Сцяпан ЛАЎШУК,
член-карэспандэнт НАН Беларусі,
доктар філалагічных навук,
прафесар